

Over Boeken, enzo ...

Evelien de Nooijer Alting

ZONDAG 24 NOVEMBER 2013

De tovenaar en de dominee – Henk Vreekamp

Subtitel: Over de verschijning van God

Het tweede deel van de Veluwe-trilogie is een totaal ander boek dan het eerste (zie [hier](#)). Hierin beschrijft Henk Vreekamp zijn wortels, die in Hoevelaken liggen. Het is een moeilijk boek, zelfs zo moeilijk dat ik mij afvraag of je niet de nodige basiskennis van de - gereformeerde - theologie moet hebben, wil je het allemaal nog kunnen volgen. Vreekamp begint met te verwijzen naar "[Hoe God verdween uit Jorwerd](#)" van Geert Mak en "[Knielen op een bed violen](#)" van Jan Siebelink. Allebei bestsellers indertijd. Het eerste heb ik niet gelezen, het laatste wel. Als je niets met theologie hebt, is het misschien raadzaam deze twee verhalen te lezen voor je aan "De tovenaar en de dominee" begint.

Muizenissen

Het klinkt absurd, maar in het voorgeslacht van Henk Vreekamp bevond zich een grootvader die 'witte muizen' kon toveren (hij ging trouwens gewoon naar de kerk): "*... Zo nam hij een hand met zand en strooide dat vanaf de hilt op de deel en 't waren ineens muizen en kikkers. Wel honderden vlogen over de deel...*". Ik had nog nooit over zulke vreemde toestanden gehoord, maar in de jaren zestig, blijkt het P.J. Meertens

Instituut in Amsterdam (van de Voskuil- boeken ja, die ik tot mijn schande nooit heb gelezen), onderzoek te hebben gedaan naar dergelijke verhalen op de Veluwe: “... Zo’n honderd jaar geleden lijkt de toverkunst met witte muizen nog welig te tieren in de Gelderse Vallei en Oost-Utrecht. Heupers trekt van Lunteren tot Muiden en van Nijkerk tot Driebergen de regio door, op zoek naar onvervalste toverij. Onderweg raken maar liefst vierenvestig zegslieden aan de praat over de witte muis...” (waarschijnlijk gaat het om epilepsie-lijdens: wit schuim op de mond, enzo). Er worden 6000 (!) toverijsagen verzameld.

Bevindelijke vroomheid

Daarnaast komt Vreekamp op de proppen met een voorvader die militair was tijdens de eerste wereldoorlog, en waarvan de briefwisseling met zijn geliefde bewaard is gebleven.

In deze brieven komt de bevindelijke vroomheid naar voren die ook de vader in “Knielen op een bed violen”, het mega-succes van Jan Siebelink, eigen is. Ik snap nog steeds niet waarom dat boek zo’n geweldige hype geworden is in Nederland: ik vond het een ongelooflijk deprimerend verhaal – eerlijk gezegd.

Ook Vreekamp tekent iemand die volkomen opgaat in zijn geloof. Hij was soldaat, hij moet toch haast wat gehoord hebben van de gruwelijkheden tijdens de loopgravenoorlog - ook al waren wij onafhankelijk? Al die jongens die omkwamen, het gifgas, de Belgen die bij ons een goed heenkomen zochten: er is niets over te vinden in zijn brieven. Of heeft Vreekamp deze aantekeningen er bewust buiten gehouden omdat hij het alleen over zijn vroomheid wilde hebben? Ondanks zijn overgodsdienstigheid is het best te harden tussen de andere dienstplichtigen. Hij voelt zich geen vreemde eend in de bijt. Er wordt helaas niet altijd gebeden voor het eten, “... *Ze vallen aan als beesten...*”, dan voelt hij zich wel eens alleen. Maar verder niet. Misschien was het in die tijd gewoon veel normaler om religieus te zijn dan nu.

Zijn vroomheid wordt gekenmerkt door een hoog ‘tale Kanaänsgelalte’, een soort eigen groepstaal die de bevindelijke kring er op nahoudt. Een paar opvallende kenmerken zijn de verkleinwoorden: uurtjes van korte duurtjes, psalmversjes, een blijmoedig dagje, enz.; en de eindeloos zich herhalende godsdienstige clichés - hoe bekender hoe aangenamer - waarmee een soort analyse van de geestelijke staat wordt verwoord die mij verrassend genoeg doen denken aan de inzichten uit de dieptepsychologie, waar toen nog echt niemand van had gehoord.

Het ‘volkje’

De ingewijden zijn het ware volk van God. Het ‘volkje’. De uitverkorenen. De bekeerden. Een soort van bijzondere heiligen die een rechtstreekse verbinding lijken te hebben met God. Reken maar dat dat je macht geeft. Je bent bijna onaantastbaar. Onder elkaar wordt beoordeeld wie dat zijn (je moet jezelf wel weten te verkopen): de meeste gewone kerkgangsters in elk geval niet.

Ik weet niet zo goed wat ik er van moet denken. Bij mij komt de vader in “Knielen op een bed violen” over als een enorme egoïst. Vreekamp: “... *Zo werpt een jongere broer van Jan Siebelink zijn vader voor de voeten dat deze hem nooit gezien heeft. ‘Ik fietste achter je aan op mijn driewieler, maar je stuurde me weg, want je dacht alleen aan je eigen ziel die gered moest worden. Alles draait om jou, om jouw zogenaamde uitverkiezing, om jouw redding. Ik heb een vader die gered wil worden. Of anderen eeuwig branden (in de hel), snakkend naar een druppel water, maakt niet uit. Hij heeft een stem gehoord, wij niet...*”. Iedereen lijdt aan het geloof van de vader: zijn vrouw en de jongens worden afgewezen en buitengesloten, van zijn moeizaam

verdiende geld koopt hij stiekem godsdienstige boeken, de kwekerij gaat naar de knoppen.

Vreekamp heeft het over 'gezelschappen' waarin mensen tijdens het vertoog over hun persoonlijke geloofservaring dusdanig in trance raken dat ze in de derde persoonsvorm overgaan als ze het over zichzelf hebben: 'Hij mocht nog even in de ruimte staan' en 'Hij kreeg nog een woordje van boven'. Alsof ze vanaf een afstandje naar zichzelf staan te staren. Ik vind het eng en bizar. Dit is toch Narcissus ten voeten uit (als hij in het water kijkt wordt hij verliefd op zijn eigen spiegelbeeld)?

Ik moest denken aan de Friese koning Redband, die terwijl hij met één been in het doopvont stond, aan de prediker vroeg of zijn dode stamgenoten in de hemel waren en toen hij daar een ontkennend antwoord op kreeg terugstapte, en zei dat hij dan liever met zijn voorouders in de hel was. Kijk; dat vind ik een mooier, en eigenlijk 'christelijker' verhaal. Want uiteindelijk gaat het toch om de liefde. Als je het grote gebod van het christendom – God liefhebben boven alles en je naaste als jezelf – letterlijk door midden hakt zodat je alleen het eerste gedeelte overhoudt, heb je het dan nog wel over 'christendom'? Het evenwicht raakt zoek. Het gaat om een mystiek die volkomen losgezongen is van het basale leven. Alleen het gevoel telt.

Soms worden mensen die het over Christus hebben, verachtelijk 'christusmannetjes' genoemd, vertelt Vreekamp. Aan de historische Christus heb je niets; het gaat om de Christus in je hart. Dan is er dus bijna sprake van 'geloven in een God die niet bestaat'. Wanneer dwaalt een christen zover af dat hij een ketter wordt? Vreekamp haalt de theoloog Van Ruler aan die in zijn essay "Ultra-Gereformeerd en Vrijzinnig" (1970) deze bijna autistische vorm van bevindelijkheid dan ook betitelt als 'gnostiek'. Voor de liefhebber: [zie hier](#). Ik kende het niet. Het is wel gedateerd, maar ik vond het zeer verhelderend om te lezen.

Vraag

Vreekamp stelt in zijn boek een vraag die mij ook zorgen baart. Hoe komt het dat kerkdiensten zo vaak als 'saai' worden ervaren? Als de kerken leeglopen (wat ik niet gek vind), moeten we dan niet eens gaan kijken naar dié dominees die wél massaal publiek trekken? Hij noemt een aantal charismatische figuren uit het bevindelijke verleden: Van der Wal, Fraanje, Paauwe, Kuypers (van de 'Nijkerkse beroeringen': een soort opwekkingsbeweging – volgens de laatste inzichten misschien wel beïnvloed door de giftige dampen die vrij kwamen tijdens de welig tierende tabaksteelt). Dan zegt hij: 'Zij begrepen de mythen van het volk'.

Ik denk dat dat heel erg waar is. Als je dat niet doet, preek je in het luchtledige, wordt de kerkdienst kitsch, zegt iemand in het boek. Je ziet dat terug in de literatuur. Gisteren besprak ik met een groep "[Het pauperparadijs](#)" van Suzanna Jansen, dat over landlopers gaat. Inmiddels de 52ste (!) druk. Hoe kan het dat een boek zó aanspreekt? Waarschijnlijk dus hierdoor. Siebelink deed dat ook. Vreekamp stelt zelfs dat als je niets van de bevindelijke godsdienst weet je de Nederlandse volksziel niet goed kunt begrijpen.

Nou, dan heeft Siebelink zijn functie dus.

Literatuur heeft te maken met (volks)identiteit. Maar religie ook. Hitler sprak als geen ander de mythe van het volk. Er zit een gevaarlijke kant aan – het kan dus ook heel erg fout gaan. Als ik het goed begrijp, verwoordt Vreekamp dit als hij het heeft over 'de wraak van de mystiek'; waaronder ook een bevinding valt die nergens anders meer op stoelt dan het eigen hart.

Spitten en niet moe worden

Vreekamp komt met zijn eigen visie op geloof en ambt. Ik ben geen theoloog; ik vond het zware stukken. Temeer daar hij in een hele poëtische stijl schrijft zodat je als leek soms een beetje moet gissen naar wat hij bedoelt. Hij definieert het geloof als een mysterie:

“... De God van Israël is mij vreemd. Als heiden van huis uit probeer ik mijn leven lang eigen met Hem te worden. Het lukt niet. Hij houdt zich verborgen (Jes. 45:15)...”, - gelukkig geeft het dus niet als je niets van Hem snapt - tussen aan de ene kant mythe (het volksgeloof) en aan de andere kant mystiek (bevinding): “... Samen vertonen zij alle tinten van licht en donker...”.

Er zijn prachtige stukken waar ik mij helemaal in herken: *“... Toen ik eind 1943 het levenslicht zag, was volgens Elie Wiesel (geb. 1928) het christendom in Europa stervende. ‘De oprechte christen weet dat wat stierf in Auschwitz niet het Joodse volk maar het christendom was.’ Wat ik van de christelijke cultuur nog heb kunnen zien, was in de ogen van Wiesel dus niet meer dan een naglans...”.* Vandaag weten we dat dat maar al te waar is. En: *“... Het lijkt wel of we in onze tijd met z’n allen wereldwijd op zoek zijn naar het mysterie. Het mysterie van de Rosslyn-kapel, van de echte Jezus, van Maria Magdalena, van Judas, van de Big Bang, van de Graal, van Atlantis, van het DNA, van de schepping, van de evolutie, van het leven zelf. En als – ja, áls – we gevonden hebben, zegt Umberto Eco (de schrijver van **"De slinger van Foucault"**), is intussen ons leven voorbij. Opgegaan in een zoeken is ons bestaan...”.* Het doet me denken aan Bruno, één van de hoofdpersonen in **"Elementaire deeltjes"** van Michel Houellebecq, die in allerlei New Agecentra terecht komt en doodmoe wordt van zichzelf, omdat hij nergens vindt wat hij zoekt. “Niets is er waar ik in kan rusten” – Psalm 74. Dat kan natuurlijk ook niet anders. Zo komen we vanzelf terecht bij ‘de God van de hemelse machten’, zoals De Nieuwe Bijbelvertaling zo mooi vertaalt. Pas dan kun je – met terugwerkende kracht - ‘spitten, en niet moet worden’, is mijn ervaring. In het Jodendom mogen mannen pas na hun veertigste de Kabbala gaan bestuderen. Dat is niet voor niets.

Net als in het vorige boek staat aan het eind van dit deel een opsomming van bronmateriaal waaruit Vreekamp zijn ideeën heeft geput. Ik heb ze niet geteld maar het moeten zeker een paar honderd (!) titels zijn. Het grappige is dat er tussen allerlei erudiete en stichtelijke werken ook zomaar een Suske en Wiskestrip staat: **"De vonkende vuurman"**, naar aanleiding van een Hoevelakens volksverhaal. Geweldig. Hoge en lage cultuur door elkaar: Joost Zwagerman doet het precies zo. Ik ben mij ervan bewust dat de bespreking van deze Vreekamp-trilogie pittig is. Ik beloof hierbij dat als ik er klaar mee ben, dat Suske en Wiskealbum zal recenseren. Weer eens wat anders! Nog één boek te gaan...

Trailer: <http://www.youtube.com/watch?v=oz4WVXNxR9A>

Henk Vreekamp in de media:

<http://www.eo.nl/radio5/programmas/andriesradio/aflevering-detail/andries-radio-838fba2cfc/#>

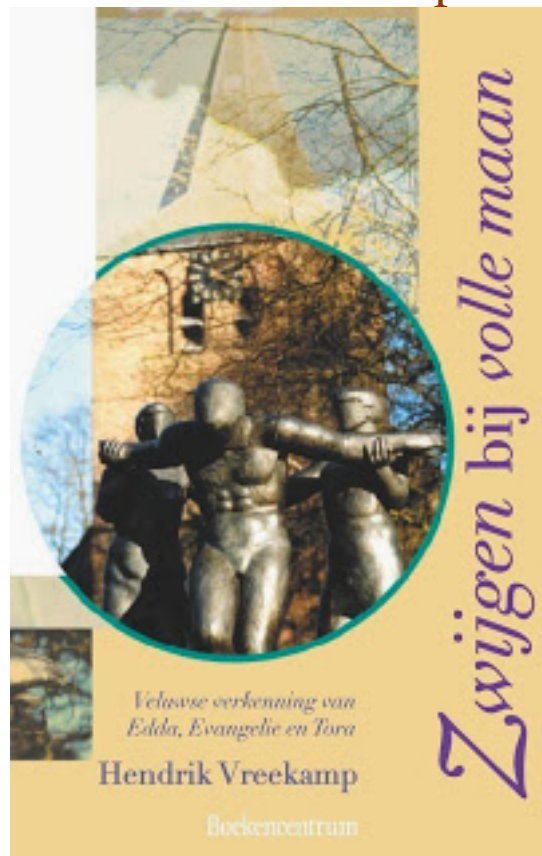
Uitgave: Boekencentrum - 2010, 318 blz., ISBN 978 902 392 443 2, €19,90

Rechtstreeks bestellen: klik [hier](#)

Gepost door Evelien de Nooijer [Geen opmerkingen](#) :

[Dit e-mailen](#) [Dit bloggen!](#) [Delen op Twitter](#) [Delen op Facebook](#)

Zwijgen bij volle maan – Henk Vreekamp

Subtitel: Veluwe verkenningen van Edda, Evangelie en Tora

Op 31 oktober – Halloween en Hervormingsdag - kwam het derde en laatste deel uit van wat Henk Vreekamp (1943, Hoevelaken, 1971-1984 hervormd predikant in Oosterwolde en Epe, 1984-2002 predikant Kerk en Israël) zijn Veluwe-trilogie noemt: “Als Freyja zich laat zien”.

Ik heb even zitten dubben of ik alleen dit boek zou recenseren, maar uiteindelijk heb ik toch besloten om ze alle drie te bespreken. "In de ban van de ring" kun je tenslotte ook niet echt goed volgen als je niet met boek één begint, en eigenlijk is Tolkien toch wel een beetje waar ik Vreekamp mee associeer: de Tolkien van de Veluwe. Dat werd dus lezen en herlezen.

Identiteit

Ik was compleet van de wereld met “Zwijgen bij volle maan”. Een boek waarin de schrijver drie personen over de Veluwe – met z’n 88000 hectare één van de grootste aaneengesloten natuurgebieden van Europa, en ooit het ondoordringbare toevluchtsoord voor iedereen die wat op zijn kerfstok had: daar kon niemand je vinden - laat wandelen, die intensief met elkaar in gesprek gaan. Adelheid – ‘vrouwe van edele gestalte’-, ze staat voor het aloude heidendom. Maria, zij staat voor het christendom. En Samuël, die Joods is.

In mijn blog over “Geschiedenis van de moderne Nederlandse literatuur” van Thomas Vaessens leg ik uit dat literatuur over identiteit gaat. Als één boek in mijn leven daar het prototype van is, is dat wel “Zwijgen bij volle maan”. Ik ben namelijk op de Veluwe geboren, al heb ik er korter gewoond dan ik er inmiddels weg ben.

Vreekamp voert als oorspronkelijke veluwnaar Evert Bouw op. Zijn naam betekent 'zo sterk als een ever'. Evert is een vrijgezel die zonder technische middelen met zijn dieren en gewassen nog helemaal volgens het eeuwenoude ritme van de natuur leeft. Laat mijn

officiële voornaam, Evelina, nu een vrije improvisatie zijn van die van mijn oma aan moederszijde: Evertje Bouw. Jawel. Mijn naam heeft dus niets te maken met Eva, de eerste vrouw en ‘moeder van alle levenden’ volgens Genesis, zoals mijn christelijke omgeving mij altijd heeft opgedrongen, maar veel meer met de everzwijnen uit de strips van Asterix en Obelix. Helaas; mooier kan ik het niet maken.

Het wordt nog veel erger. Vreekamp gaat het over de ‘Thingvellir’ hebben, de vergadering in de open lucht, als hij de Edda bespreekt, het boek waarin de oude goden- en heldenliederen van Noord-Europa staan beschreven. Daarin wordt het visioen van een zieneres beschreven, de Völuspá: “... *Proloog. Hljóðs bið eg allar kindir... Stilte verzoek ik, alle kinderen... Aan het woord is de wijze vrouwe. Zij vraagt stilte, zoals bij de opening van de vergadering. We zijn aanwezig bij de volksvergadering op IJsland zoals die elke midzomer wordt gehouden op Thingvellir, de vlakte van Allthing, de plaats van het geding...*”. Laat mijn meisjesnaam van vaderskant nu ‘Alting’ zijn. Het is duidelijk: ik ben zo ‘heidens’ als de pest.

Ze is trouwens prachtig, die zieneres: “... *Wanneer ze arriveerde in de avond droeg ze gewoonlijk een blauwe mantel, glazen kralen om de hals en op haar hoofd een zwarte lamsleren hoed, van binnen gevoerd met kattenvel. In haar hand had zij een staf die versierd was met koper en onder de knop rondom bezet was met stenen. Rond haar middel droeg ze een riem en daaraan hing een grote tas waarin ze haar amuletten, tovermiddelen en toverwoorden bewaarde die ze nodig had voor haar optreden. Ze droeg harige kalfsleren schoenen met lange punten en op het einde van de punten zaten grote knoppen. Ze had kattenleren handschoenen aan die van binnen harig wit waren. Wanneer ze binnentrad, voelde iedereen zich geroepen haar gepast en volgens de regels te groeten. Ze nam de begroeting in ontvangst naar gelang de donoren bij haar in de gunst vielen. De heer des huizes nam haar bij de hand en begeleidde haar naar de plaats die voor haar in gereedheid was gebracht...*”.

Een eindje verder wandelt Vreekamp ook nog door ‘De Maanderbuurt’, de plek tussen Ede en Veenendaal waar ik de eerste zeven jaar van mijn leven heb doorgebracht. Dat maakt het af. Dit boek gaat over ‘mij’. Ik herken de streek, ik herken de mensen, en ik herken het heidendom, het christendom, en het jodendom, zoals Vreekamp het beschrijft. Vanaf de kist met joekels van jaffa-sinaasappels, die wij kregen van kinderloze vrienden van mijn ouders. Iedere herfst werden die vanuit Israël toegestuurd omdat ze tijdens de oorlog - onder de ogen van NSB-buren - Mirjam, een joods meisje, hadden opgevoed als hun eigen kind. Tot aan de herinnering aan het jongste broertje van mijn moeder die met kerst onze kleine voorkamer zo ongeveer behong met dennentakken. Want een kerstboom mocht niet. Dat was heidens. Wij waren heel erg christelijk. Dat hij er minstens vijf kerstbomen voor moet hebben gekapt doet er niet toe. Nog steeds geef ik de voorkeur aan de geur van prikkelend dennengroen boven dat van de zilte zeelucht - al is dat laatste ook erg lekker. Kortom: alles, werkelijk alles aan mij, heeft een verbintenis met religie. Dat is wat Vreekamp mij duidelijk maakt.

Tot in het diepst van je wezen

Ik weet dat geschiedenisdocent Fred van Lieburg (Vrije Universiteit Amsterdam) de vloer aan veegt met “Zwijgen bij volle maan”, zie [hier](#), maar dat kan mij niets schelen. “Zwijgen bij volle maan” is geen wetenschappelijk verhaal. “Zwijgen bij volle maan” is mythe, is poëzie, is romantiek, is gevoel, is emotie, is gewetensonderzoek, is betovering, is de taal van hart en nieren, is gemijmer tijdens een wandeling. Nietzsche (zie [hier](#)) wandelde negen uur (!) per dag, waarin hij zijn overdonderende boeken uitbroedde. “Zwijgen bij volle maan” is vooral ook gekend worden tot in het diepst van je wezen...

En willen we dat laatste niet allemaal? Toen ik dit boek uit had heb ik een hele poos heel hard zitten janken. Waarom eigenlijk?

Heiligenkalender en almanak

Als de nacht valt zitten Adelheid, Maria en Samuël rond een vuur in het koude Kootwijkerzand (een mini-woestijn: overdag kan het er 40 graden worden, en 's nachts vriezen). Maria bladert in een heiligenkalender en leest welke apostel bij welke dag hoort. Adelheid bladert door de Veluwse almanak en leest dat 'bij regenweer de trek van de padden begint' en dat 'vandaag de vleermuizen in winterslaap gaan'. Plotseling vraagt Adelheid aan Samuël: 'Wat betekent het eigenlijk voor jou om joods te zijn?'. Dan begint Samuël te vertellen over het joodse leven op de Veluwe waarvan bijna niets meer over is na de Holocaust, over het antisemitisme en de synagogen en de heilige Tora. En over het begin van de Bijbel, waarin de geschiedenis maar liefst drie keer vastloopt: "... *Hoe moet het verder na de zondeval, de zondvloed en na de stad en toren van Babel?...*". Er ontspint zich een gesprek zo'n beetje over het hoofd van Maria heen, die stil luistert. Adelheid vertelt over de oude Veluwse mythen en sagen. Over de schat bij het Uddelermeer: "... *Diep in het Heidens gat / begraven ligt een schat / Wie hem bij volle maan weet uit te spitten / en daarbij zwijgen kan, zal hem bezitten...*". Over de reuzen die er ooit woonden. Over Wodan, de eenogige god die negen dagen aan een boom hing om de wijsheid van de runen te bemachtigen, en daarbij een oog moest opofferen (die voortaan naar binnen keek), en Donar met zijn hamer (die later veranderde in het christelijke kruis), en Freyja. Natuurlijk Freyja: "... *Haar wilden de mensen beslist niet kwijt. Stel je voor: de godin van de liefde, de natuur, de hartstocht, de vruchtbaarheid, het zaad, de aarde, de geboorte, de passie, de gerijpte vruchten, Freyja leeft. Zij is de wilde vrouw, de matrone, de minnares, de geliefde in zwoele zomerse nachten. Zij draagt haar schat, brisingamen, een gouden snoer, om haar fraai gewelfde hals. Zonder Freyja kun je als mens op aarde niet leven...*".

Vleugellam

Het gaat allemaal over mij maar ik ben er zelf niet bij, denkt Maria. Ze voelt zich uitgeput. Haar ziel is verward. Langzaam beseft ze dat de christelijke God, een 'vreemde' God is, die niet van hier komt. De kerk van deze christelijke God roept weerstand op; maakt haar ziek. Zonder Edda en Tora is het Evangelie vleugellam; zegt Vreekamp. Zonder Edda en Tora raken we vervreemd van ons zelf. Inspireert de kerk niet meer.

Dát is wat er met ons christenen aan de hand is in Europa, denk ik. De Edda zit in ons bloed, en de Tora komt van buiten, wij zitten daar tussen in. De christen is een 'mediater'. Hij kan een brug slaan tussen Edda en Tora, tussen heiden en jood. Auschwitz kon ontstaan omdat wij voor het gemak even vergaten dat het Evangelie joods is. Christenen hebben de Shoa laten gebeuren, omdat ze hun joodse oorsprong verdrongen. Kijk waar dat toe heeft geleid. En hetzelfde dreigt te gebeuren als we onze heidense wortels niet respecteren, zegt Vreekamp (zie de heksenjacht). Zonder Edda en Tora weten we niet wie we zijn. Dat is gevaarlijk.

Eenheid in verdeeldheid

Ik liep ooit tegen dezelfde weerstand op als Maria. Ik werd ook ziek van de kerk. Ik herken Maria en Adelheid als twee kanten van mijn verdeelde zelf. Ik vind, net als Adelheid, de raven die Wodan vergezellen, en de wilde ganzen die de zendeling Liutger lang geleden opvoerde als symbolen van de Heilige Geest, oneindig veel mooier dan de duiven, die dat in de Bijbel doen – ik hou nu eenmaal niet van die zalvige zijigheid die

de duif bij mij oproept. Er zijn mannen als Samuël geweest die mij hebben ingewijd in de Tora: Frank de Graaff, Willem Ouweneel, Chaim Potok. Er is ook een man geweest die mij terug gebracht heeft naar de kerk: mijn éigen man.

De zoektocht die Vreekamp beschrijft is mijn eigen zoektocht.

“Die christenen altijd met hun wetjes en regeltjes”, hoor ik vaak om mij heen. Maar dat is het niet. Het gaat veel dieper. Het gaat om identiteit. Het gaat er om dat ik dacht dat ik in een kerk nooit mezelf zou kunnen zijn. Dat ik geacht werd er een ‘heilig boontje’ te moeten zitten wezen, terwijl ik wist dat ik dat absoluut niet was en in de verste verte nooit zijn zou (hoe kan dat nou, ik kom van de Veluwe, ik ben een dochter van geboefte en gespuis). Ik was bang dat ik niet geaccepteerd zou worden met heel mijn hebben en houden. Dat ik van mezelf zou vervreemden. Dat ik mezelf zou verliezen. Tot ik begreep dat Christus, die in het gewaad van “De Heliand” - een gedicht dat 1000 jaar geleden onze Westerse cultuur binnenkwam - de ‘helende’ was. Dat Hij, de ‘Drohtin’, de Leider, degene was die mij bij de enige God die mijn verscheurde zelf weer ‘heel’ kon maken - zijn Vader, de vreemde God van Israël - kon brengen. Dat Hij degene is die de tegenstellingen verenigd. In de Tora klinkt het niet voor niets steeds opnieuw: “Hoor Israël, de Heer, uw God, is één...”. Misschien is dat uiteindelijk wel het enige wat ik van Hem weet. En misschien is dat wel genoeg...

Carl Gustav Jung: “... Een heel mens is iemand die zowel met God heeft gewandeld als met de duivel heeft gevochten...”.

Uitgave: Boekencentrum - 2003, 345 blz., ISBN 978 902 391 346 7, €25,00

Rechtstreeks bestellen: klik [hier](#)

Gepost door Evelien de Nooijer [1 opmerking](#) :

[Dit e-mailen](#) [Dit bloggen!](#) [Delen op Twitter](#) [Delen op Facebook](#)

Als Freyja zich laat zien – Henk Vreekamp

Subtitel: De code van het christendom

Het derde, en laatste deel van de Veluwe-trilogie. Evenals in beide vorige boeken – ‘Zwijgen bij volle maan’ en ‘De tovenaar en de dominee’ - draait het ook nu om de verhouding die het christendom heeft met heidendom en jodendom. Nog één keer ziet Henk Vreekamp onder ogen wat hij nu écht gelooft. De wandeling begint in Epe.

Eeuwig leven

Het verhaal heeft me gelijk te pakken. Niemand minder dan Freyja staat in de winkelstraat te wachten om met mij mee te lopen door het boek: *“... Zij bestudeert de bronzen sculptuur van de Vrouwen van Oranje, Wilhelmina, Juliana en Beatrix. Haar blik oogt uitgesproken nieuwsgierig. Ravendonkere pupillen verkennen ongedurig de omgeving. In zuiver zwart gaat zij gekleed. Zwarte breedgerande hoed op de helblonde haren. Zwarte sjaal om de zongebruinde hals. Zwarte zomerjurk rond het slank belijnde lichaam, licht ingesnoerd met een gouden gordel. Zwarte naaldgehakte schoenen los in de hand...”*

Dan duikt vanuit het niets een andere vrouw op die haar aanspreekt. Gehuld in diepdonker paars, het gezicht verborgen achter een masker, in haar hand een stuk perkament, met daarop een code, die eeuwig leven belooft: ‘De code van het christendom’: *“... ‘Nee, dank u’, hoort Freyja zichzelf zeggen. Zij haat ongevraagde aandacht. ‘Twaalf zinnen zijn het. Met elkaar vormen ze een weg. Over hoogten en door diepten, dwars door brede rivieren en recht over steile bergen. Als je de route volgt zoals hier beschreven, zul je het doel bereiken. Ongetwijfeld.’ ‘Nee, dank u’, herhaalt Freyja, die vermoedt waar de vrouw heen wil. ‘Je moet de woorden grondig lezen’, bezweert de gemaskerde gestalte. ‘Zo vaak lezen dat je ze ten slotte uit het hoofd kent. Van buiten leren dus. Van buiten, ja. Ze komen niet op in jezelf. Wat ze beloven, hebben je ogen niet eerder gezien, is in je hart niet opgekomen...’ ‘Het spijt me, geen belangstelling’, onderbreekt Freyja feller dan haar lief is. ‘De woorden zijn overigens niet eenvoudig te begrijpen. Je hebt uitleg nodig. Twaalf mannen die met elkaar de tekst hebben opgesteld, zullen die uitleg je geven.’ Niet nodig. Ik ben christelijk. En dat wilde ik zo houden...’, protesteert Freyja. ‘De twaalf zinnen’, vervolgt de stem onverstoorbaar, ‘zullen je onderweg beschermen. En bescherming zul je nodig hebben. De woorden hebben magische kracht en helende uitstraling. Ze heiligen de plek waar je vertoeft en de tijd waarin je voorttrekt. Ze beschermen je tegen aanvallen van duistere geesten en verleidelijke krachten. Bescherming bieden ze tegen de toverkunst van de duivel zelf. Als je de woorden uitspreekt, zal de tegenstander zich terugtrekken, zal de koorts wijken, zal de opkomende waanzin niet doorzetten, zal de aanval van de zwarte elven worden afgeslagen, zal de verleiding het veld ruimen...’ ‘Magische kracht, deze woorden? Hoezo?’ onderbreekt Freyja, nu toch verrast. ‘De geschreven woorden,’ fluistert de vrouw, ‘willen tot leven komen, los van het perkament. Ze willen tot vlees en bloed worden, opstaan in levende lijve. En nu ben jij aan de beurt. Alsjeblieft, hier is de tekst.’ Vlug laat Freyja haar schoenen rond de voeten glijden om het perkament te kunnen pakken. ‘En hoe...?’ Voordat zij haar vraag kan stellen, is de vrouw verdwenen...”*

Het Apostolicum

De code bestaat uit de Twaalf Artikelen, zoals ze in de protestantse traditie worden genoemd, van het zogenaamde Apostolicum: één van de bekendste en meest

wijdverbreide oudchristelijke geloofsbelijdenissen. Freyja gaat er mee op pad. Twaalf joodse mannen kruisen haar weg, en geven haar uitleg: de discipelen. Ik moet zeggen, ik ben zelden zo'n originele schriftverklaring tegengekomen.

Het Apostolicum is een oud document dat op allerlei manieren is doorgegeven.

Vreekamp komt met de Angelsaksische vertaling, omdat die het diepst verbonden is met de Veluwe.

Het is zo mooi, dat ik het hierbij citeer:

SE LÆSSA CREDA: 1. Ic gelyfe 2. on God, 3. Fæder 4. Ælmihtigne, 5. Scyppend heofenan and eorðan; 6. and ic gelyfe on Hælend Crist, 7. his ancennedan Sunu, 8. urne Drihten, 9. se wæs geeacnod of ðam Halgan Gaste, and acenned of Marian þam mædene, 10. geðrowod under ðam Pontiscan Pilate, 11. on róde ahángen, 12. hé was dead and bebyrged, 13. end hé niðer-astáh to helle, 14. and hé arás of deaðe on ðam ðriddan dæge, 15. and hé astáh úp to heofenum, 16. and sitt nu æt swiðran Godes Ælmihtiges Fæder, 17. þanon hé wyle cumin 18. to démenne ægðer ge ðam cucum ge ðam deadum. 19. And ic gelyfe on ðone Halgan Gast, 20. and ða halgan gelaðunge, and halgena gemænnysse, 21. and synna forgifennysse, 22. and flæsces ærist, 23. end þæt ece lif. 24. Shy hit swa.

In het Nederlands:

HET KLEINE CREDO: 1. Ik geloof 2. in God, 3. Vader 4. Almachtige 5. Schepper van de hemel en de aarde; 6. en ik geloof in de Heiland Christus, 7. zijn eniggeboren Zoon, 8. onze Heer, 9. die was ontvangen door de Heilige Geest, en gebaard door Maria de maagd, 10. geleden onder Pontius Pilatus, 11. aan het kruishout gehangen, 12. hij was dood en begraven, 13. en hij steeg neer in de hel, 14. en hij verrees uit de dood op de derde dag, 15. en hij steeg op naar de hemel, 16. en zit nu aan de rechterzijde van God, de Almachtige Vader, 17. vanwaar hij zal komen 18. om iedereen te oordelen, zowel de levenden als de doden. 19. En ik geloof in de Heilige Geest, 20. en de heilige gemeente, en de heilige gemeenschap, 21. en vergeving van de zonden, 22. en de opstanding van het vlees, 23. en daarna eeuwig leven. 24. Moge dit zo zijn.

Doop

De wandeling begint in de dorpskerk, waar stil gestaan wordt bij het stenen doopvont (in het woord 'vont' zit het woord 'fons', bron, verscholen, waterbron) uit de vijftiende eeuw, en ik wel het meest ongehoorde verhaal over de doop lees, ooit. Ik herinner mij een paar vrienden die in hun studententijd zo ongeveer alles lazen wat er maar beschikbaar was over de doop, omdat ze voor eens en altijd gezegd wilden hebben wat Bijbels gezien de beste optie was: kinder- of volwassendoop. Ze kwamen er niet uit. Eigenlijk wogen alle argumenten vóór net zo zwaar als tegen; en ik heb niet het idee dat de kwestie inmiddels van de theologische tafel is geveegd. Dan vertelt Freyja: "... Bij de oude Germanen was na de geboorte van een kind het de vraag of de vader de pasgeborene op de knieën zou nemen. Deed hij dat niet, dan werd het kind niet geëigend, niet opgenomen in het familieverband. Het werd te vondeling gelegd. Meestal was het dan ten dode opgeschreven. Zag de vader trekken van de overleden verwanten terug in het kind en nam hij het vervolgens op schoot, dan maakte de nieuwgeborene voortaan deel uit van de stam en had recht van bestaan. Als bevestiging van deze aanvaarding besprenkelde de vader in zijn rol als priester het kind met water en sprak hij de naam uit die het kind zou dragen. De besprenkeling met water was belangrijk. Zolang het kind niet was gedoopt, was het bijzonder

ontvankelijk voor de invloed van boze geesten. Bij onze voorouders heerste de opvatting dat bij een ongedoopt kind ziel en lichaam nog niet verenigd waren, dat van een menselijk wezen nog geen sprake was. Daarom werd het te vondeling leggen ook niet als moord beschouwd. Toen de IJslanders tot het christendom waren overgegaan, bedongen zij dat het recht om pasgeboren kinderen te verstoten gehandhaafd bleef. Trouwens, waarom werden ongedoopte kinderen begraven aan de noordkant van de kerk, in ongewijde aarde?...

Het verhaal gaat nog verder. Op de vier hoeken van het doopvont staren vier fijn uitgebeelde mannenkopjes je aan. Zijn het de vier evangelisten? Het rare is dat er drie ernstig kijken, en één een beetje lijkt te grijzen. Freyja vertelt dat het viertal 'maskers' zijn: *"... Een masker is oorspronkelijk het net waarin een dode wordt gewikkeld. Maar op den duur houden de mensen dat masker zelf voor de in het net gewikkelde dode, voor de geest van de gestorvene..."*. Achter de maskers gaan de voorouders van de dopeling schuil. En die hebben het goed voor met de pasgeborene. *"... Bescherming van de voorouders klinkt ook door in de naam van het kind, vervolgt Freyja. Gewoonlijk wordt het kind vernoemd..."*. Vandaar dat ik dus naar mijn oma heet...

De groene man

De dominee wijst op een fresco in de kerk, een schildering van het hoofd van een man waaruit een plant omhoog schiet: de groene man. Hij vertegenwoordigt de natuur. Als je oplet zie je hem overal: *"... Meestal is het een groene man, maar ook de groene vrouw is bekend. Altijd is er een gezicht te zien, opgebouwd uit bladeren of door blad omringd. Soms lijkt het hoofd achter de bladeren verborgen en kijkt de man je aan dwars door het blad heen. Blad en vrucht groeien uit de mond, uit de oren of, zoals in Epe, uit het hoofd..."*. Hoe komt de groene man in de kerk terecht? *"... De groene man leidt een taai bestaan. Oud als hij is, trekt hij zich niet veel aan van zoiets nieuws als het christendom. En kunstenaars die de groene man schilderen, bekommeren zich doorgaans niet al te veel om kerkelijk gezag en theologische grenzen. Denk aan de Sixtijnse kapel in Rome, hoe Michelangelo daar te werk ging. Heidense Sibyllen zitten vrolijk tussen de profeten van Israël. Verborgen mystieke traditie is openlijk vervlochten met historische Bijbelverhalen..."*.

De sluitsteen

Op een sluitsteen hoog in de kerk, is het gelaat van Christus te zien, zoals het is afgebeeld op de lijkwade van Turijn. In de Bijbel wordt Christus voorgesteld als zo'n sluitsteen:

"...De steen die de bouwers afkeurden, die is tot een hoeksteen geworden..." (Marcus 12:10,11). Afgelopen zomer heeft iemand mij in de (niet zo heel grote) kerk van Deurne meegenomen naar boven om mij de gewelven te laten zien. Hij wees de onooglijke sluitsteen aan waar heel die kerk op rust. De gigantische krachten die er door in evenwicht worden gehouden. Haal die sluitsteen weg en heel zo'n kerk valt als een kaartenhuis in elkaar. Voor het eerst werd me eigenlijk duidelijk wat het betekent dat Christus 'the whole wide world in his hand' houdt. En het drong tot me door waarom de postmodernen het altijd maar hebben over de 'fragmenten' waar het leven uit bestaat. Als je geen 'verhaal' hebt, houd je alleen 'losse flodders' over. Ik vind ze wel sympathiek: die postmodernen...

De Boskathedraal

De wandeling eindigt in De Boskathedraal bij Apeldoorn; een geschenk van koningin Beatrix ter gelegenheid van haar zestigste verjaardag. De kathedraal heeft geen muren

en geen dak. Het bestaat uit veertig bronzen boomstronken van ongeveer een meter hoog, gemaakt door kunstenaar Marinus Boezem. Het heeft als grondpatroon de omtrek van de Notre Dame, de kathedraal van Reims. De kunstenaar gebruikte naar eigen zeggen de gotische plattegrond als 'print' voor de geest, om de teloorgang in tijd en ruimte te bezweren. Freyja voelt zich daar wel lekker: geen dak boven je hoofd betekent dat niemand macht over je heeft.

Heidendom of atheïsme

Een mooi stukje op het eind van het boek gaat over een recensie die die andere recalitrante theoloog van de Veluwe, Bram van de Beek, schreef over "Zwijgen bij volle maan". Als het christendom verdwijnt, blijven het heidendom en het atheïsme (of de zachtere kant: het agnosticisme) over. Het is duidelijk dat Vreekamp de weg van het heidendom in zou slaan. Van de Beek zegt dat hij dan eerder valt voor het harde atheïsme van Dawkins. Hij vertelt hoe hij worstelde met de vraag of God sowieso bestond: een nihilistische aanvechting. Dat begrijp ik, ik zie dat vaak om me heen - mensen die absoluut niet kunnen geloven dat er een God is. Voor mij is dat nooit een vraag geweest, al deed ik er dan tijden niets mee. Ik heb nooit getwijfeld aan het bestaan van het goddelijke. Dat zit gewoon in mij - misschien wel in mijn DNA, zoals sommige wetenschappers mij willen doen geloven. Ik zou dus de weg van Vreekamp gaan. Ik herinner mij een krantenartikel waarin Van de Beek vertelt dat hij ook nog afgestudeerd is in de biologie, en wel op een bramensoort, waardoor hij door zijn collega's ook wel 'Bramenbram' i.p.v. Abraham werd genoemd. Dus toch: de groene man...

Het was een hele reis. Waar ik nu nog op hoop is dat Boekencentrum ooit een wandelgids gaat uitgeven aan de hand van de Veluwe-trilogie. Dan kunnen we de wandelingen van Vreekamp nalopen. Wie weet kom ik je dan nog wel eens tegen...

Trailer: http://www.youtube.com/watch?v=K_eM7TV_A8I

Een diepgaand radiointerview met Henk Vreekamp is te beluisteren op de programma pagina van "Schepper en Co" (NCRV) van 03.11.2013 onder de titel "De drijfveren van...": <http://avondweekend.radio5.nl/programma/9128/>

Uitgave: Boekencentrum - 2013, 320 blz., ISBN 978 902 392 689 4, €19,90
Rechtstreeks bestellen: klik [hier](#)

<HTTP://OVER-BOEKEN.BLOGSPOT.COM/SEARCH?Q=VREEKAMP>